

EUSKADI, UN ESCENARI POSSIBLE

Carles Vidal Novellas

Presentació

El país Basc és un poble antiquíssim, mil·lenari, amb un idioma singular i uns trets culturals específics. Va perdre la seva independència l'any 1200 i al segle XIX la pèrdua d'un tipus de drets seculars (*“los fueros”*), va originar una forta consciència nacional a bona part de la seva població. D'aquí va sorgir un nacionalisme com a expressió política d'una cultura que aquests sectors consideraven amenaçada i com a reacció al nacionalisme centralitzador de l'Estat Espanyol. Durant el franquisme, el País Basc va viure un important procés de repressió a nivell polític i cultural que va accentuar els sectors de resistència a la dictadura favorables a l'autodeterminació, fet que es va concretar en el que avui coneixem com a “dret a decidir”. Un sector d'aquest nacionalisme reivindica també des de fa diverses dècades la unificació d'*Euskal Herria*, un espai geogràfic que inclou les tres províncies de la Comunitat Autònoma Basca (Àlaba, Guipúscoa i Biscaia), la Comunitat de Navarra i tres regions situades a l'Estat Francès (*Lapurdi, Baxe Navarra i Zuberoa*)

L'any 1959, com a dissidència de persones que militaven als partits nacionalistes bascos, va néixer ETA, un grup que defensava la lluita armada per aconseguir els seus objectius polítics i cometia el seu primer atemptat mortal el juny de 1968. Al llarg d'aquests 38 anys ETA ha causat 819 víctimes mortals i ha realitzat 84 segrestos. De la seva banda, durant la seva lluita ha sofert 300 víctimes degut a l'acció de forces policials o parapolicials i es considera que 2000 persones més es troben refugiades a l'estranger. Les exigències d'ETA han variat al llarg dels anys, passant de reclamar un ampli espectre de qüestions polítiques, socials, culturals i econòmiques les primeres dècades a exigir, simplement, “el dret a decidir” del poble basc i que la seva opinió sigui respectada pels estats espanyol i francès. Part del seu programa ha estat recolzat i expressat a nivell polític per la denominada “esquerra abertzale” una formació que ha hagut de canviar diverses vegades de nom (Herri Batasuna, Euskal Herriarrok, AUB, Batasuna) i que tradicionalment ha rebut el suport electoral del 15% de la població basca.

Desgraciadament, el passat 30 de desembre ETA posava una bomba a l'aeroport de Barajas, a Madrid, i acabava amb la vida de dos ciutadans equatorians. Aquest atemptat posava fi al procés de pau engegat pel govern espanyol, després que ETA declarés un alto al foc permanent, el 24 de març del 2006, i tirava per terra, al menys momentàniament, la il·lusió de milions de ciutadans que dintre i fora del país Basc volen viure en pau.

Sovint, la mirada als conflictes armats externs o la pròpia complexitat del cas Basc ha fet difícil el seu abordatge en l'àmbit de l'educació formal. Aquest quadern us convida a acostar-vos a un conflicte polític que encara avui pateix l'amenaça del terrorisme; mirar d'entendre els seus components i actuar-hi d'acord amb les vostres possibilitats.

Objectius del material que teniu entre mans¹

Desgraciadament l'abordatge del conflicte basc als centres educatius del nostre país s'ha reduït, en el millors dels casos, a la mobilització més o menys induïda dels estudiants contra el terrorisme. Aquest és un objectiu tan lloable i necessari com insuficient, perquè perd de vista la complexitat del problema. Ja sigui per por, desconeixement, manca de recursos o per recórrer a la presumpta "neutralitat ideològica del fet educatiu", són pocs els educadors que han fomentat una anàlisi i reflexió a fons d'un conflicte d'arrels profundes.

Des de la confiança en l'educació en i per al conflicte, la pedagogia del dubte i el buit de certes, els materials que us presentem volen acostar al professorat i alumnat de secundària i batxillerat, les eines per afavorir una anàlisi i reflexió del conflicte basc des de diferents òptiques i perspectives. De forma resumida aquest són alguns dels objectius que ens plantegem:

- Copsar l'estat d'opinió previ sobre el conflicte basc
- Afavorir l'autonomia i l'esperit crític.
- Identificar els diferents tipus de violència presents en determinats conflictes
- Acostar-se i reconèixer les diferents percepcions o punts de vista presents en tot conflicte
- Fomentar l'anàlisi crítica dels mitjans de comunicació.
- Entendre el procés que porta a la construcció de la imatge de l'enemic i revisar les eines per mirar de deconstruir-la
- Fomentar l'aprenentatge cooperatiu
- Aprendre a diferenciar les postures de les necessitats i cercar solucions des de la creativitat

Amb aquesta finalitat trobareu en la Introducció d'aquests materials algunes pautes, dirigides al professorat, per tal de fer una aproximació al que coneixem com a "conflicte basc", des de l'anàlisi de l'actualitat. Ho fem mitjançant la presentació de 7 claus per entendre el que està passant i de 7 possibles camins a recórrer. Acompanyem aquest espai de reflexió amb d'altres recursos teòrics que poden ser útils per completar la informació.

A continuació trobareu quatre blocs d'activitats per treballar amb el grup classe per tal de proveir-los de les eines necessàries per fer-los més crítics davant l'abordatge d'aquest i altres conflictes, ampliant els discursos hegemònics. A cada activitat també trobareu un seguit de recursos de suport, ja siguin teòrics i/o pràctics, que de ben segur us ajudaran a completar i enriquir les activitats proposades.

¹ **Nota de l'autor:** escric aquesta proposta de reflexió sobre el "problema basc" durant el mes de gener del 2007. Des que ETA va atemptar contra l'aeroport de Barajas el 30 de desembre passat, on van morir dos ciutadans equatorians, el conflicte ha tornat a la primera plana de tots els mitjans de comunicació. És de preveure (i seria desitjable) que tan els partits polítics com el propi grup terrorista, moguin fitxa en els proper mesos i que, consegüentment, algunes de les reflexions que plantejo hagin estat superades. Per aquest motiu he volgut obrir l'abast de la meua mirada a qüestions vinculades amb l'anàlisi de la tipologia de les violències o al procés de construcció de la imatge de l'enemic, temes que no s'esgoten en un conflicte determinat.

Introducció. Euskadi, un escenari possible: 7 claus per entendre el procés i 7 camins a recórrer

La comprensió del que avui coneixem com a conflicte o problema basc requeriria no d'una sinó de diverses tesis doctorals. Conscients que aquest no és l'objectiu del material que teniu entre mans us presentem algunes claus per entendre, sense voluntat d'aprofundir-hi, què és el que ha passat i està passant amb el procés de pau al país Basc i alguns dels camins (en un requadre) que es podrien recórrer per tal de dur-lo a bon port

- 1. La naturalesa del problema:** des del govern i els anomenats partits constitucionalistes s'han negat tradicionalment l'existència d'un problema polític al País Basc. Dit d'una altra manera, s'ha entès que l'únic problema és l'existència d'ETA i que el model institucional derivat de la Constitució i l'Estatut és acceptable perquè és fruit del consens, gaudeix d'un ampli suport popular i simbolitza un punt de trobada. De la seva banda, ETA i bona part de l'Esquerra Abertzale (Batasuna) considera que el problema basc és de naturalesa política i entén que no es detindrà la violència mentre *“no s'arribi a un acord polític que reculli els drets i mínims democràtics que es deuen a Euskal Herria”*², un fet sovint associat al dret del poble basc a decidir lliurement el seu futur. Amb l'arribada del PSOE al govern s'ha avançat en el reconeixement de la dualitat del conflicte i s'insisteix en la continuïtat de la violència com el problema principal sense negar l'existència d'un conflicte polític.

És necessari mantenir una visió global del conflicte. Possiblement el reconeixement de l'existència d'un problema polític (o bàsicament polític, si bé amb un caràcter simbòlic i cultural), no acabi per si sol amb la violència d'ETA però és un pas important que amplia considerablement el ventall de possibles sortides al conflicte (no n'hi ha prou amb la via policial i judicial). Batasuna faria bé de fer un pas ferm i definitiu, no només en la seva voluntat de fer política sinó en desacreditar l'ús de les armes per aconseguir qualsevol fi polític (i entendre que la societat basca desitja per damunt de l'èxit del procés, la pau) i el Partit Popular s'hauria de replantejar la política de confrontació i la seva negociació sistemàtica, permanent i rotunda a obrir ponts de diàleg. Mentrestant, ETA ha d'entendre que el diàleg polític (el que pot recollir qualsevol proposta legítima) es podrà produir sempre que es doni en absència de qualsevol tipus de violència.

² Comunicat d'ETA, 9 de gener del 2007

2. L'existència de la violència: d'acord amb les diferents fonts consultades, la violència d'ETA ha provocat 819 víctimes mortals (478 militars i 341 civils, els dos darrers, el 30 de desembre passat a Madrid). Aquesta xifra s'acosta als 2700 si incloem les persones ferides. A aquestes dades, hem d'afegir l'existència de la *Kale borroka* o violència de carrer, els segrestos, extorsions, etc. De la seva banda, prop de 300 persones (properes o no a ETA i la majoria fora d'enfrontaments armats) han mort per l'acció policial o parapolicial, que ha ocasionat també un nombre important de ferits i es calcula que altres 2000 estan refugiades a l'estranger. A mitjans del 2006 existien prop de 650 presos acusats de pertànyer o col·laborar amb ETA.

Existeix un ampli consens al voltant de la idea que qualsevol negociació futura s'haurà de desenvolupar en un context d'absència de tot tipus de violència. La percepció del context i la demanda de diàleg entre totes les parts implicades no exigeix de responsabilitat a aquells que han causat el dolor de les víctimes a través de la violència però tampoc als que han abusat del seu poder per prendre mesures de repressió al marge de la democràcia ni a aquells que insisteixen en fer una política de l'immobilisme. Després d'uns mesos de verificar-se l'"alto al foc permanent" d'ETA, sorprèn que el govern espanyol no prengués cap iniciativa destinada a incentivar la confiança: acostaments de presos, alliberament d'aquells presos amb greus malalties o la reforma de la llei de partits per tal que Batasuna recuperés el seu espai com a agent polític de primer ordre, entre altres possibilitats. Resulta doncs imprescindible analitzar i entendre els orígens del conflicte per mirar d'enfrontar-lo des de la seva arrel.

3. La polarització, i com a conseqüència la negació del diàleg i la negociació, com a formes de transformar el conflicte: és cert que l'atemptat del 30 de desembre a Madrid ha modificat l'escenari i ha tirat per terra la il·lusió de moltes persones, però això no hauria de suposar la negació del diàleg com a via per acabar amb la violència, tal com s'insisteix des del principal partit de l'oposició, i de la negociació com a estratègia per aconseguir una pau justa i duradora. Cal insistir que des de la restauració de la democràcia tots els governs, sense exclusions, han intentat mantenir converses amb el grup armat.

Abans que sigui possible qualsevol procés de negociació futura, ETA haurà de fer un pas més en la seva intenció de renunciar definitiva i inequívocament a l'ús de les armes (ara més que mai es fa difícil interpretar el seu "alto al foc permanent") Davant d'un nou escenari, es podran obrir les vies per al diàleg i una negociació que deixi de banda les postures per centrar-se en les necessitats, o si es vol, en què es comenci a parlar del que resulta acceptable per a totes les parts i deixar allò inacceptable per a més endavant.

- 4. El clima de crispació política permanent, així com la personalització i deshumanització del conflicte:** Si bé ETA no contribueix en absolut a fer possible un nou escenari amb el recurs de la violència i les amenaces, la classe política dirigent, i en especial les files del PP, continuen immersos en un ball de desqualificacions, que posen tot l'èmfasi en les persones implicades i no tan en la recerca de solucions al problema.

Un primer pas per rebaixar el clima de tensió seria mirar de *desarmar les paraules*, deixar de banda els interessos partidistes i oblidar-se de l'altre per mirar de treballar conjuntament per assolir la pau. Resulta clau aprendre a despersonalitzar el conflicte i així humanitzar-lo. Això significa mirar de posar-se en la pell de l'altre i rescatar les necessitats compartides que sempre es poden trobar en la base d'un conflicte.

- 5. La construcció de la imatge de l'enemic.** En la pròpia arrel del conflicte basc trobem la divisió entre nosaltres i ells. L'afirmació recurrent que assegura que "o bé estàs amb nosaltres o bé estàs amb els terroristes". Mentre el terrorisme entén les víctimes com a "*danys col·laterals fruit del context de repressió*", hi ha determinats polítics que no volen sortir del blanc o negre i que no entenen cap altre final per al conflicte que l'eliminació de l'enemic.

Tot i que trencar aquesta dinàmica és força complicat, és important entendre que en tot conflicte existeixen tantes percepcions o punts de vista com persones implicades i es fa necessari un procés que ens permeti empatitzar amb l'altre, amb el que pensa diferent, des del reconeixement de les persones.

- 6. El paper de les víctimes i la negació del dolor de l'altre:** no n'hi ha prou amb què després de cada atemptat ETA i l'Esquerra Abertzale es solidaritzin amb les víctimes i justifiquin els assassinats per la situació de presumpta opressió que viu el poble basc. D'altra banda, i més enllà de la solidaritat amb les víctimes del terrorisme que exigeix una ètica de mínims, la negació d'algunes associacions a qualsevol sortida dialogada no afavoreix en absolut la possibilitat d'obrir un procés que posi fi a la violència. No es pot oblidar que qualsevol sortida negociada té com a principal finalitat evitar futures víctimes. La polarització actual impedeix el reconeixement del dolor de l'altre i fragmenta el procés de dol, de tal manera que cada part s'atribueix l'exclusivitat del dolor.

Ara per ara avançaríem molt si uns i altres (sense caure en "els uns abans que els altres") reconeguessin sense pal·liatius el dolor que s'ha causat en tots aquests anys. Més endavant serà el moment de plantejar una política de reconstrucció del teixit social. Tal com s'ha elaborat en altres països, immersos en processos de normalització, a Euskadi s'haurà de conjugar la recerca de la veritat i la reconstrucció de la memòria col·lectiva, juntament amb l'atenció de les víctimes, la reparació i la reconciliació.

- 7. La desil·lusió:** avui més que mai són molts els que se senten incapaços d'imaginar un altre escenari. ETA posa una bomba per reafirmar-se pocs dies després en el seu alto al foc, el PP es manté inamovible en la negació del diàleg, a Batasuna li manca contundència per desmarcar-se de la violència, i el Govern se sent traït i no sap com encarar el futur immediat. Davant aquest panorama, el futur no pinta massa bé.

No queda altra opció que mirar de recuperar els consensos mínims, les mesures de confiança i començar a caminar plegats amb tota la discreció que requereixen aquest tipus de conflictes. Abandonar les posicions més antagòniques, escoltar les propostes dels grups intermitjos i quan desaparegui definitivament la violència (i ETA anunciï que renuncia definitivament a la lluita armada) recuperar la idea dels dos nivells d'actuació i implicació, de les dues taules proposades per Batasuna, el novembre del 2004: la primera en la que es reunirien el govern i ETA per parlar exclusivament de la situació i el futur dels presos etarres i de l'abandonament de les armes; i una segona taula en la que s'asseurien a dialogar tots els partits polítics que ho volguessin per establir les bases per a una solució política del conflicte.

Com a resum, i d'acord amb el plantejament de Vicenç Fisas, director de l'Escola de Cultura de Pau de la UAB, entenc que el conflicte basc podria finalitzar a curt termini si es donen en el temps i de forma simultània algunes condicions:

1. La voluntat manifesta d'ETA d'autodisoldre's en el termini més breu possible a canvi de la favorabilitat jurídica sobre la situació dels seus presos, la qual cosa implica una decisió presa des de la mateixa organització, a partir d'un debat intern que analitzi la realitat de l'exterior i que arribi a la conclusió que l'activitat armada no té cap sentit per assolir els seus objectius.
2. El compromís de Batasuna de renovar i ampliar el contingut de la seva proposta manifestada a Anoeta de treballar per les vies polítiques existents, col·laborar en posar fi a la violència del carrer i participar en un diàleg multipartidista en igualtat de condicions i acceptant que els temes de gran rellevància política necessiten de majories suficients i molt àmplies per poder implementar-les.
3. El compromís del govern espanyol de realitzar gestos humanitaris i de distensió, com l'apropament de presos bascos i de reformar els articles de la llei de partits que impedeixen que les persones rellevants de Batasuna (actualment il·legalitzada) puguin fer activitat política en el seu futur.

Recursos complementaris a la introducció pel professorat

Reportatge "a fondo". Diari El País Digital:

<http://www.elpais.com/todo-sobre/tema/terrorismo/ETA/23/>

Anàlisi de Vicenç Fisas, director de l'Escola de Cultura de Pau, sobre el procés de pau al país Basc:

<http://www.escolapau.org/img/programas/procesos/06procesos016.pdf>

Activitat 1: Baròmetre de valors³

Intenció educativa:

Copsar quin és el coneixement i estat d'opinió inicial dels participants sobre el conflicte basc.

Fomentar la reflexió, l'argumentació, la capacitat de diàleg i el posicionament personal (fet que inclou la possibilitat de modificar-lo)

Temps estimat: 50 minuts

Desenvolupament: Situem les persones del grup al centre de l'aula i enunciem una frase. Com a exemples per a aquest cas us proposem aquestes tres:

Si ETA no deixa de matar el conflicte basc no té solució.

Qualsevol solució futura al conflicte basc ha de passar per fer una consulta en què els bascos puguin decidir lliurement el seu futur.

En qualsevol procés de pau que s'engegui al País Basc les víctimes han de jugar un paper central.

A continuació, demanem als participants que se situïn a l'esquerra de la classe si estan d'acord amb l'enunciat, i a la dreta si no hi estan d'acord. En un primer moment, les persones han de decidir-se per una postura extrema, blanc o negre. Seguidament, es passa un objecte que fa la funció de micròfon (un bolígraf, una pilota, un estoig) alternativament a una banda i l'altra per escoltar els arguments dels alumnes, començant per la banda minoritària.

En un segon moment, després d'escoltar unes quantes opinions, es pregunta si algú vol matisar la seva posició i moure's de lloc. Ara l'espai no s'ha de veure com una decisió entre dos blocs d'opinió sinó com un baròmetre que gradua les múltiples opinions. És important insistir que no es tracta d'un joc de rèplica contrarèplica sinó que l'objectiu dels alumnes és argumentar perquè s'han posicionat a favor o en contra de l'enunciat.

Avaluació: En principi, només cal deixar que els alumnes s'expressin lliurement. Pot ser interessant preguntar per què els sembla que serveix un baròmetre de valors. En un cas com el que estem plantejant prendran força importància qüestions com: escoltar, argumentar, dialogar, canviar postures inicials, arribar a consensos, etc. D'altra banda i donada la polarització i crispació política que es viu actualment pot ser una bona oportunitat d'aprenentatge engegar un debat sobre la importància de superar la dicotomia que tot ho redueix al blanc o negre (a "l'estàs amb mi o estàs amb els terroristes") i reflexionar amb els alumnes sobre la importància d'abandonar els posicionaments inicials per tal d'arribar a acords més amplis. L'única funció de la persona dinamitzadora de l'activitat serà introduir tantes frases com vulgui, per tal d'iniciar un debat posterior.

³ Font: CASCÓN, Paco; BERISTAIN, Carlos. *La alternativa del juego I*

ACTIVITAT 2 : Identifiquem les violències⁴

Intenció educativa:

Observar les percepcions del grup sobre els conceptes de violència, no-violència i noviolència.

Aprendre a identificar els diferents tipus de violències: directa, estructural i cultural

Identificar aquestes violències en el cas del conflicte basc

Temps estimat: 60 minuts.

Desenvolupament:

1. Dividirem la classe en grups de 6 alumnes. En un primer moment es demana a cada alumne, dintre de cada grup, que divideixi en dos un full en blanc i que il·lustri amb un dibuix una imatge que identifiqui amb el concepte de violència i una altra que identifiqui amb el concepte de noviolència. Posteriorment es demana a la meitat de grups que seleccionin un dels dibuixos que fan referència al concepte de violència i que entre totes les persones del grup elaborin amb els seus cossos una imatge estàtica que miri de reflectir aquest concepte⁵. A l'altra meitat se'ls demana que preparin una imatge del que entenen per noviolència. Se'ls deixa uns 10 minuts per preparar-ho. Es demana a un primer grup que representi la seva imatge mentre la resta de grups l'observen i valoren. S'anima els participants observadors a comentar què els suggereix la imatge, i quins sentiments o emocions els provoca. Un darrera l'altre, cada grup representa la seva imatge i el gran grup les observa i les valora. Finalment i abans de fer l'avaluació, penjarem tots els dibuixos en un lloc visible de l'aula. És important que l'educador reculli les impressions sorgides per poder incloure-les als comentaris de l'avaluació i a la introducció de continguts.

Primera avaluació: Ha estat fàcil o difícil fer els dibuixos? I pensar la imatge? Han sortit moltes o poques possibilitats diferents? Ens és més fàcil imaginar imatges de violència o de noviolència? Per què? Ens és fàcil identificar emocions? Quines han sorgit en unes imatges i quines en les altres? Establir un llistat paral·lel de les paraules que s'hagin vinculat a tots dos conceptes

⁴ Per a més informació sobre el concepte de violència podeu consultar:

<http://www.escolapau.org/img/programas/educacion/publicacion002c.pdf>

I per al concepte de noviolència:

<http://www.noviolencia.org/>

Per tal de cercar la tipologia de violències en el conflicte basc pot resultar rellevant llegir el darrer informe d'Amnistia Internacional:

<http://www.amnistiainternacional.org/revista/rev80/articulo7.html>

⁵ Per saber més sobre com treballar amb teatre imatge:

AUGUSTO BOAL, "Juegos para actores y no actores", Ed. Artes escénicas

2. L'educador o educadora, després de consultar els documents recomanats, explicarà als alumnes els tres tipus de violència (directa, estructural i cultural) i la diferència entre la no-violència (no actuar) i la noviolència (concepte actiu).

Segona avaluació: És el moment de recuperar les imatges i identificar a quin tipus de violència corresponien. Si es tracta de violència directa, la més habitual, els podem demanar que s'imaginin com a directors de cinema. A partir d'una imatge de violència directa hauran d'imaginar-se quina seria la imatge immediatament anterior. Després cercarem l'anterior a aquesta i així successivament fins que identifiquem la violència estructural que l'ha originada (volem conèixer per entendre i mirar de transformar-la, el que no vol dir que la legitimem). Un seqüència possible seria partir d'una confrontació entre membres de la policia i joves "okupes" (violència directa). Si fem aquest viatge al passat és probable que arribem al punt en què els joves es troben desesperats buscant una vivenda digna i accessible (violència estructural)

També els demanarem si entenen que les imatges de noviolència feien referència a la forma activa o passiva d'entendre-la. Abans d'acabar mirarem d'identificar conjuntament alguns exemples de cadascuna de les violències en el cas del País Basc, pel que podeu fer servir un quadre com el que us proposem a continuació. Si volem dividir l'activitat en més d'un dia, se'ls hi pot demanar que facin una recerca en els diaris o a través d'Internet de notícies que justifiquin la seva tria.

Tipus de violència que es dona en el conflicte basc	Què? (situacions concretes en què es manifesta aquesta violència)	Qui? (persones o grups de persones que l'exerceixen o l'han exercida)
Directa		
Estructural		
Cultural		

ACTIVITAT 3: les percepcions i la construcció de la imatge de l'enemic⁶

Intenció educativa:

Entendre els mecanismes que faciliten la creació de la imatge de l'enemic

Reconèixer les diferents percepcions o punts de vista presents en tot conflicte

Fomentar l'anàlisi crítica dels missatges que rebem dels mitjans de comunicació

Fomentar l'aprenentatge cooperatiu

Temps estimat:

Primera part: 60 minuts

Segona part: una setmana

Desenvolupament: Dividirem la dinàmica en dos moments diferenciats

Primera part

Es divideix l'aula en grups de 6 alumnes. Es reparteix a tres alumnes de cada grup una còpia del poema de Sam Keen "*Per a crear un enemic*" i als altres tres una còpia de la vinyeta que proposem. Es deixa una estona a cada persona perquè el llegeixin o observin i mirin d'extreure les idees més importants. Posteriorment, faran el mateix exercici amb el seu grup d'iguals i compartiran les conclusions d'una i altra proposta entre tots els membres del grup. Per acabar, mirarem d'establir paral·lelismes, conjuntament, entre el contingut del poema i la vinyeta, i la situació que es viu al País Basc.

3. Proposem algunes preguntes que poden ajudar a la reflexió.

Avaluació de la primera part: Quin significat heu trobat al poema/vinyeta? Creieu que sovint es produeixen identificacions similars en el vostre entorn? Per què creieu que es produeixen? Teniu cap idea de com podríem trencar-les? Enteneu que es donen situacions familiars entre les persones i grups de persones implicades en el conflicte basc? En quines situacions concretes?

⁶ Per a més informació sobre la construcció de la imatge de l'enemic i les eines per deconstruir-la: <http://www.escolapau.org/img/programas/educacion/publicacion013c.pdf>

Per a crear un enemic⁷

Pren un llenç en blanc
i esbossa sobre ell les figures
d'homes, dones i nens. (...)
Dibuixa en el rostre del teu enemic la cobdícia,
l'odi, la crueltat que no t'atreveixes a admetre
com a pròpies.
Aombra la dolça individualitat de cada rostre.
Eborra tots els rastres de milers d'amors, esperances,
pors que juguen en el calidoscopi
de cada cor.
Deforma el seu somriure fins que sembli l'aspecte tenebrós
d'una ganyota de crueltat
Arrenca la pell dels seus ossos fins que quedi
solament l'esquelet abstracte de la mort.
Exagera cada tret fins que cada ésser humà
Es transformi en una bèstia, un cuc, un insecte.
Omple el fons del quadre amb figures malignes
d'antics malsons- diables,
dimonis, i rufians del mal.
Quan hagi acabat el retrat del teu enemic
podràs matar sense sentir culpa,
un escorxador sense vergonya.
La cosa que destrueixes s'haurà convertit
en un enemic de Déu o en un obstacle
per a la sagrada dialèctica de la història.

Font de la vinyeta: Le mode diplomatique

⁷ “Per crear un enemic”, Sam keen

Segona part

En la primera part ja hem introduït la idea que a tots els conflictes existeixen tantes percepcions o punts de vista com persones implicades. Indubtablement la nostra percepció de l'actualitat està condicionada per la perspectiva que rebem dels mitjans de comunicació.

Aquesta vegada proposem a la classe que es divideixi en grups de quatre alumnes. Cadascun d'ells haurà de fer el seguiment de les notícies relacionades amb el conflicte basc que apareguin, durant una setmana, en un d'aquests quatre diaris: El País, Avui, La Razon, Gara (ja sigui en edició escrita o digital): www.elpais.es; www.avui.cat; www.larazon.es; www.gara.net

A l'hora, cadascun dels grups de quatre s'encarregarà d'un actor o subtema del conflicte basc, de forma que es pugui elaborar un quadre resum com el que proposem a continuació. La durada del seguiment i el nombre d'actors o subtemes pot variar d'acord amb les necessitats del grup classe.

Diaris	Notícies relacionades amb la violència o els comunicats d'ETA	Notícies relacionades amb la postura del PSOE	Notícies relacionades amb la postura del PP	Notícies relacionades amb la postura de "l'esquerra abertzale" (Batasuna)	Notícies relacionades amb la violència juvenil o de carrer	Notícies relacionades amb el paper de les víctimes
El País						
Avui						
La Razón						
Gara						

Avaluació segona part: com us heu sentit treballant cooperativament? Quines dificultats heu trobat per desenvolupar l'activitat?

Quines són les diferències més significatives que heu trobat entre l'abordatge dels diferents diaris? Han variat depenent de l'actor o subtema al que es referien? Us han sorprès? Valoreu el tipus de llenguatge que fa servir cadascun dels diaris per referir-se als mateixos actors o subtemes. Quina creieu que és la causa d'aquestes diferències? Us sembla justificada? Habitualment els ciutadans no llegim més d'un diari. Creieu que això condiciona la nostra opinió sobre la visió del món en general i del conflicte basc, en particular? Coneixeu mitjans escrits alternatius a la premsa diària "generalista"? Com podríem ampliar i millorar la nostra percepció sobre determinats conflictes?

ACTIVITAT 4: buscant l'arrel del conflicte

Intenció educativa:

Identificar els diferents elements que configuren el mapa d'un conflicte
Aprendre a separar les postures o posicions de les necessitats
Estimular la creativitat a l'hora de buscar solucions

Temps estimat: 90 minuts

Desenvolupament:

Primera part

Aprofitant alguns dels recursos teòrics que hem aportat, l'educador o educadora dedicarà 30 minuts a mirar d'aclarir les claus que permetin entendre el conflicte basc. Després dividirà la classe en grups de 7 persones. A cadascun dels alumnes li donarà un paper girat al que no podrà donar la volta fins que ell/ella ho indiqui. A cada paper apareixerà algun dels elements que es presenten a continuació i que configuren el mapa d'un conflicte: protagonistes; percepcions; procés; postures; necessitats; propostes de solucions; acord.

Quan l'educador o educadora ho indiqui, l'alumnat girarà el paper i, d'acord amb l'explicació i el que ja han treballat fins aquell moment, miraran d'escriure una possible resposta a les preguntes que es plantegen. En passar un minut, l'educador cridarà: temps! És el moment de fer circular cada paper en el sentit de les agulles del rellotge. Així cada alumne mirarà de completar o afegir una nova idea a la resposta del seu company. Es repetirà el procés fins que tots i totes hagin pogut escriure en cadascun dels elements. Si es considera oportú, es pot fer una segona volta. A continuació, els grups es reuniran per donar forma a les seves respostes. Finalment, un representant de cada grup les exposarà a la resta de la classe, mentre l'educador o educadora, mirarà de completar el mapa a la pissarra o sobre un paper d'embalar.

Avaluació: com us heu sentit treballant cooperativament? Quines dificultats heu trobat per desenvolupar l'activitat? Us ha ajudat a entendre millor la complexitat del conflicte Basc?

Protagonistes: Qui són els protagonistes? Qui està al voltant i quin paper tenen?

Percepcions: com veuen el problema? com se senten?

Procés: quan va començar el conflicte? en quin moment està?

Postures: què demanen o demanden?

Necessitats: què els interessa resoldre? per a qui o per a què demanden les seves postures?

Propostes de solucions: què proposen per a resoldre les seves necessitats i les de l'altra part? què ofereixen?

Acord: Com quedaria satisfet/a?

Segona part

En una entrevista apareguda al diari "Deia" el dia 8 de gener de 2007, Vicenç Fisas, director de l'Escola de Cultura de Pau de la UAB, afirmava:

"a mi m'agradaria veure una macromanifestació com la que no s'hagi vist mai, on totes les forces polítiques, el Partit Socialista, el PP, les forces nacionalistes i, a nivell individual, poguessin estar moltes persones de Batasuna per a mostrar amb milions de persones a ETA, al seu àmbit més militaritzat, que està totalment d'esquenes al que vol la societat basca, que no representen res ni ningú"

Com heu pogut observar darrerament, aquest desig sembla complicat però no impossible. Ara ens agradaria que féssiu servir tots els elements creatius al vostre abast per imaginar aquesta "macromanifestació". Us han encarregat que planifiqueu tots els símbols o signes externs que acompanyaran la marxa. Podeu mirar de crear conjuntament una pancarta unitària però us recomanem que exploreu altres possibilitats.

L'activitat pot partir d'una pluja d'idees col·lectiva o bé es poden aprofitar els grups anteriors i encarregar a cadascun una tasca per a la manifestació: propostes relacionades amb els lemes (amb o sense pancarta); propostes relacionades amb l'ús del maquillatge o el propi cos dels manifestants; propostes relacionades amb les consignes o cançons; propostes relacionades amb les accions paral·leles que es podrien dur a terme durant la marxa, etc.

Ara es tracta de passar a l'acció i aprofitar la vostra creativitat per fer arribar les vostres propostes a la resta de companys i companyes del centre, a les vostres famílies o fins i tot als grups polítics amb representació parlamentària. I, és clar, no perdeu l'oportunitat de presentar-les en públic, si en teniu ocasió.